

Korset och Kronan

Nr 82/2021

Ordet om korset är en
dårskap för dem som går
förlorade, men för oss som
blir frälsta är det en Guds
kraft (1 Kor. 1:18)

Den gode herden
leder sina får (Joh. 10)

Jesus säger: Håll fast vid
det du har så att ingen
kommer och tar din krona
(Upp. 3:11)

CA 10: Om nattvarden (1)

Vår bekännelse framhåller nattvarden
stora betydelse. Vi ska först se något av
bakgrunden till detta och behandla den s.k.
reformerta kyrkans framväxt (på engelska "*the
reformed church*").

Luther fick efter reformationen och
brytningen med Rom stora problem med
de s.k. "svärmarna". Det började med att
Luthers kollega *Carlstadt* (o1480-1551)
ifrågasatte Kristi sanna närvaro i sakra-
mentet. *Carlstadt* hette egentligen *Andreas
Bodenstein*, men han kom från orten
Carlstadt utanför *Würzburg*.

Carlstadt blev teol. dr. och professor i
Wittenberg före Luther och han var med
på disputationen i *Leipzig* år 1519 mot den
katolske teologen *Eck*. När Luther sedan
hölls gömd på *Wartburg* framträdde
Carlstadt med starka krav på en snabb
förändring. Han ville t.ex. ta bort bilderna
ur kyrkorna och radikalt förändra liturgin,

vilket ledde till stor oro. Luther fann det då
nödvändigt att lämna *Wartburg* och
komma tillbaka till *Wittenberg*. Där
predikade Luther varje dag under en hel
vecka i fastan (*de s.k. invocavit-predikningarna*)
och åstadkom så lugn igen. Luther framhöll
att folket först måste höra evangelium och
bli övertygade om sanningen. Sedan kunde
liturgi mm förändras så småningom. Att ha
bilder i kyrkorna var ingen synd, bara det
stod klart att de inte skulle bli föremål för
avgudadyrkan.

Carlstadt tog mycket illa vid sig. Han
ville vara i centrum och hade blivit mycket
missbelåten när många teologie studerande
strömmade till Luthers och *Melanchtons*
föreläsningar medan *Carlstadt* fick allt färre
åhörare.

Så började *Carlstadt* bli mer och mer
svärmisk. Han ville inte längre framträda
som professor utan klädde sig som en
bonde och gick ut i stugorna och frågade
enkla människor om hur Bibeln borde
tolkas. Han menade att Anden ledde dem
direkt. Som universitetsprofessor hade han
en församling (ett s.k. *prebende*), där han
var skyldig att med egna medel hålla en

vikarie. Universitetslönen skulle också räcka till detta. Det var en gammal ordning för att betona att de teologie professorerna verkligen var präster som var kallade av kyrkan till en lokal församling.

Men när en ny vikarie skulle tillsättas tog Carlstadt saken i egna händer. Istället för att bekosta en vikarie ville Carlstadt själv tjänstgöra som präst i Orlamünde, hans prebende. Detta stred mot universitetsordningen. Carlstadt ville inte längre undervisa på universitetet, men ändå behålla sin lön som professor. Han fick församlingsborna i Orlamünde att tillsätta honom och förklara församlingen oberoende med hänvisning till Nya testamentet. Carlstadt skrev också många svärmiska skrifter där han också förnekade att brödet och vinet i nattvarden var Kristi sanna kropp och blod.

Detta ledde till att Luther skrev en skarp skrift mot Carlstadts nya läror. Den fick namnet ”*Mot de himmelska profeterna*” (1525).

Carlstadt fick snabbt många efterföljare, särskilt i Sydtyskland och Schweiz. Där uppträdde *Huldrych Zwingli* (1484-1531) som reformator. Han menade sig följa Luther men han förnekade liksom Carlstadt att Kristi kropp och blod kroppsligen kunde vara i nattvarden. Kristi kropp var ju i himlen och kunde därför inte samtidigt vara i brödet och vinet, menade han.

Luther skrev sina viktigaste skrifter om nattvarden mot Zwingli under åren fram till 1529. I dessa skrifter betonade Luther med stor kraft att instiftelseorden måste förstås som Gud mäktiga skaparord utan några omtolkningar. När Jesus instiftade nattvarden var det inte en symbolisk handling, utan han lärde tydligt och klart att hans kropp och blod är närvarande i varje rätt nattvardsfirande.

När sedan *Jean Calvin* (1509-1564) kom till Geneve som reformator år 1536 fick motståndet mot den bibliska nattvardsläran sin lärdaste representant. Reformationen

hade då spritt sig till stora delar av Europa. Genom Carlstadt, Zwingli och Calvin kom den evangeliska reformationen att splittras mellan lutheraner och s.k. reformerta. För att om möjligt komma överens ordnades lärosamtal mellan Zwingli och Luther i Marburg 1529. Det var den unge och energiske fursten *Filip av Hessen* som inbjöd de främsta teologerna till sitt slott. Han ville göra allt för att undvika splittringen.

Man lyckades också komma överens i hela fjorton punkter av femton. Men den femtonde punkten gällde närvaron i nattvarden. Där var enhet omöjlig. Luther lär ha skrivit med krita på bordet framför sig de latinska orden ”*hoc est corpus meum*” (detta är min kropp). Vi har orden på grekiska i nya testamentet.

Luther höll fast vid att dessa ord måste förstås bokstavligt så som de lyder, utan alla försök till omtolkningar. Han menade att Zwingli utgick från förnuftet som inte kan förstå eller acceptera att Jesus utför ett stort under i nattvarden och låter sin kropp och sitt blod blir närvarande i brödet och vinet i kraft av instiftelseorden. Men en kristen måste tro Guds ord även när det är svårt eller omöjligt att förstå med förnuftet. Om man i den kristna tron skall låta förnuftet råda kan man inte heller tro att Gud är treenig eller att Jesus verkligen är Guds Son, Gud själv, som har försonat hela världens synd.

”*Ni har en annan ande än vi*”, sade Luther till Zwingli. Denne ville ha gemenskap med Luther trots olika läror. Men Luther höll fast vid att alla i kyrkan måste ha en och samma lära och bekänna sig till hela den kristna sanningen. Om en ring brister på ett enda ställe är den förstörd, menade Luther. Den kristna läran är som en gyllene ring, som måste vara hel överallt.

Det visade sig snart att de reformerta också hade många andra, allvarliga villoläror. Man lärde att den helige Ande kommer till människan utan några

nådemedel, vilket direkt strider mot Skriftens utsagor om Guds ord, dopet, nattvarden och avlösningen i bikten. ”*Tron kommer av predikan (Rom. 10:17)*” skriver aposteln. Endast det rena evangeliet har makt att föda tron i människans hjärta. Tanken att Gud upplyser och omvänder människan utan några nådemedel har alltid varit svärmeriets kännetecken.

Calvin blev senare också känd för sin s.k. dubbla predestinationslära, där han lär att de ogudaktiga är förutbestämda (utvalda, predestinerade) till förtappelse. Skriften lär helt visst att de som kommer till tro är förutbestämda, men den lär inte att någon är utvald till förtappelse. (Predestinationen kommer senare att mera ingående behandlas i ”Korset och kronan”.)

Sammantaget måste man säga att den reformerta kyrkans många avvikelser från Bibeln gör att denna kyrkas villfarelser är lika allvarliga som den romersk-katolska kyrkans. Många ortodoxa lutherska teologer har framhållit detta. På evangeliskt håll har man ofta ansett att den reformerta villfarelsen inte är så allvarlig, och att lutheraner och reformerta därför borde förenas. För detta verkade framför allt Preussen under 1700- och 1800-talet. Till 300-årsminnet av reformationen 1817 ville den preussiske kungen tvinga fram en union. Men han stötte på starkt motstånd från den lutherske prästen i Kiel, *Claus Harms (1771-1885)*, som lade fram 95 nya teser mot denna obibliska union.

År 1830 kunde Preussen ändå tvinga igenom en union. Många kyrkor i Tyskland blev därmed s.k. ”unierade” kyrkor. Detta var början på den moderna ekumenismen som växte fram under 1900-talet.

Den preussiska unionen ledde emellertid till att många lutheraner vaknade upp och började studera sin egen kyrkas lära och bekännelse. Det ledde till ett mäktigt konfessionellt uppvaknande och en följd detta blev den amerikanska, konfessionella

lutherdomen som ledde till bildandet av Missourisynoden, Wisconsin-synoden och andra bibeltroende, konfessionellt lutherska kyrkor. De flesta av dess präster och medlemmar hade utvandrat från Tyskland. Ledande bland dessa var den store, lutherske teologen C.F.W. Walther, som kom från Sachsen.

Amerika var i övrigt vid denna tid i början av 1800-talet starkt präglad av de många reformerta och baptistiska kyrkorna. De lutheraner som invandrat på 1700-talet från Europa hade varit pietistiska eller anhängare av den radikala förnuftsteologin. Flera av dem som stod bakom bildandet av USA och lösgörandet från England hade franska revolutionen och upplysningsteologin som sitt ideal, t.ex. Benjamin Franklin.

När det konfessionella uppvaknandet kom till Amerika visade det sig snart att de många lutherska kyrkorna där hade helt olika uppfattningar. De konfessionella kom framför allt från Tyskland och Norge, medan den svenskinfluerade Augustana-synoden hörde till de mest liberala. De unierade kyrkorna företrädde i hög grad av Basel-missionen och dess missionärer som bl.a. verkade inom Wisconsin-synoden. Men under ledning av *Adolf Hoenecke (1835-1908)* kom Wisconsin-synoden att förändras i konfessionell riktning och detta ledde till att Missouri- och Wisconsin tillsammans med den norska synoden och några andra kyrkor bildade den konfessionella ”*Synodalkonferensen*”. Den bestod i cirka hundra år. Under lång tid var den lutherska kyrkan här verkligen ett ”*Sion vid Mississippi*”, där man orubbligt höll fast vid Bibeln och den lutherska bekännelsen. Man utgjorde så en stark motvikt mot de många reformerta kyrkorna i Amerika.

Tyvärr har utvecklingen därefter inte varit lika positiv, vilket skall behandlas senare.

Forts. i nästa nummer.